مسئووليت متن و شکل بدوش نويسندهٔ مضمون ميباشد، عقيدهٔ نويسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد.

محمد معصوم هوتک
۲۰۱۹/۰۷/۲۱

د کندهار سفر

شپږمه برخه

جَذَبه مي د دلـــــبر ښکوي و ځان ته
ګنه هومري طاقت نه لرم په زور ځم

شمس الدين کاکړ

د شيخ قلندر بابا له زيارت ښخه مو د تلوکان د ملاحسن اخوند عليه الرحمه د مزار په نيامت حرکت وکړ. بايد ووايم چي له ښار ښخه بيا تر تلوکان پوري سړک د امريکايانو له خوا ډامبر سوی دئ. پر لاري مو د شاوخوا سيمو له کتني ښخه وفهموله چي د سږ کال پرله پسې بارانونو کروندې ټولي زرغوني کړي وې او د انګورو باغو ته چي دي کتل ، بلګونو ئې له تازه ګۍ ښخه د چا خبره خندل. د سړک دواړو غاړو ته مو د تارياکو فصلونه هم ښو ځايه په سترګه سول چي پر ځينو ئې د نېښ وهلو په نيت خلک مشغول ول .
ترشاوخوا شلو دقيقو تګ وروسته د ملا حسن اخوند مزارته ورسېدو. د توتانو په تکيه کي مو موټر ودراوه او موږ زيارت ته د اوږدو افقي زينو له لاري وختلو. پر زيارت باندي پخه ګومبته او ودانۍ ولاړه وه. پخوا چي زه دغه زيارت ته راغلی وم، مزار ئې د وچو خاشو (کېږتو) په منځ کي واقع وو. قبر ئې شنخته درلوده چي اوس هم پر ولاړه وه.عکس ئې په ورپسې مخ کي دئ .
زيارت مي وکړ او خپلو ملګرو ته مي وويل چي ماته مي خپل استاد ملا عبدالسلام اخند يو وخت په همدې زيارت کي ويلي ول چي د ملا حسن اخند صاحب له خولې روايت داسي دئ چي وايي ده وصيت کړی وو چي " زما مزار ته که ښوک راځي، قبر ته دي مي له دوعا وروسته دا لاندي بيتونه ووايي : "

هـغـه چـاري چي زمـا پـر خـاطر اوري
شـيـخ ئې نـه ويـنـي پـه خـواب مُلا په توري

مـا ول زه بـه لا ديـدن کـړم د يـارانـو
زه چي راغـلـم يـاران نـه وه مېني توري

سپيني پـښي مـي د ربـاط پـه پـوتي وسوې
خپل اشنا پـه تش نـظر نـه راتـه ګـوري

چي چندڼ لـره ورځي سر خـو بـه بـايـلي
د افـعـي مـارانـو ځـای د چـنـدڼ سيوري

د "حسن" زړګی هـغـو مـعشوقـو يـووړ
چي مدام تر نـــــقاب لاندي سترګي توري

ملا حسن اخند په قوم ساګزی وو. په پښتو او فارسي ئي شعر وايه. فارسي ديوان ئي چاپ سوی دئ او پښتو اشعار ئي خواره واره سته. دده د وفات کال په (پښتانه شعراء ۱ / ۳۹۷مخ، تذکرة الشعراء ۱۳۴ مخ، د کندهار زيارتونه

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکي په خير و لولـئ

۱ / ۸۵ مخ، د کندهار مشاهیر ۲۶۱ مخ د ۱۳۸۶ش چاپ) کې ۱۲۴۵هـ ق بلل سوی دئ. خو دده د قبر پر شنخته ئې د وفات کال ۱۲۰۱ هجری لیکلی دئ. د شنختې عبارت داسې دئ :
"خدای دې ټوله مړه وبخښي
تاریخ وفات روح الایمان و وسیلت الجنان ملا محمد حسن افغان ساکن قریه تلکان من قراء اشرف البلاد قندهار قوم اسحق زائی اوازه ائی احمد زائی خیل میداد فی سنه هجری ۱۲۰۱ ـ خادم خادمان سید محمد ولد فیض محمد ساکن قریه مذکور متولی مذکور "
وروستی برخه ئې تر (ساکن) کلمې وروسته ما همداسې ولوستله .
د زیارت متولی حاجي ګل محمد نومېدی. د زیارت څنګ ته ئې د مېلمنو خوني جوړې کړې وې. موږ ته ئې چاې راکړی. ما د ملا حسن اخند صاحب د آثارو پوښتنه څنې وکړه. په جواب کې ئې راته وویل چې دده مشر وررور په وېش (چمن) کې اوسې. له هغه سره ئې دوه کتابه سته. ماته ئې د زیارت دګومبتې د ترمیم یادونه وکړه چې د بارانو له اثره ئې یو بغل شوړېدلی وو .

د ملا حسن اخند د قبر شنخته

تر زیارت وروسته مو مخ پر بیلومبې ونیو او پسله څو ځلوېښت کاله مو بیا د قدردانو مشرانو پر هغه مېنه سترګې روښانه سوې چې ما او زما انډیوالانو ته ئې هر وخت د مېنې او اخلاص یاد پرې اېښی وو. کلی او د حاجي اختر محمد خان دوی کلاوې و کورونه ټول نړېدلې ول. هغه باغ چې موږ به د کشمشخانې پر سر مجلسونه کول، اوس نور نه وو. د جنګو پر وخت هوار سوی وو خو اوس بېرته د حاجي صاحب او زامنو په همت ئې د انارو باغ څنې جوړ کړی وو. خالصه مځکه ئې هم وه او له هغې څخه د پالېز کار اخیست. دوه درې سرایه ئې پکښې ودان کړې ول. د مېلمنو له پاره ئې دوې خوني او نور لوازم پکښې جوړ کړې ول. ښه د خوند غرمه مو پکښې تېره کړه. د حاجي اختر محمد خان ناظر چې دوی خان ورته وایه، د مېلمه پالنې ټول شرایط برابر کړې ول. ښه قدردان سړی وو. له یوه ځوان سره چې مطیع الله نومېدی او ښه په ژبه پوه ځوان وو، هم معرفي سوم. ځینو پوښتنو ته مې جوابونه

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

وويل. ماپښين قضا له دغه ځايه مخ پر ښار بيرته روان سو. پر لاري مي خور له ويرجينيا څخه تيلفون راوکړ او د جوړ و روغ پوښتنه مو سره وکړه. لمر لا ولاړ وو چي عينو مېني ته راورسېدو .

د اپرېل پر شلمه (شنبه) مي سهار د حاجي نجيب الله په ملګرتيا هديرې ته د شنختو ډبري ورسولې. د هديرې ګاونډي حاجي عبدالله ته مو د سميټو او مسالې له پاره سپاربښتني او پيسې ورکړې. وعده ئې وکړه چي سر له سبا به ئې کار پيل کړي .
زه له هديرې څخه د صحاف صاحب دوکان ته ولاړم. له صحاف صاحب سره په خبرو لګيا وم چي يو جګ لوړ د پاخه عمر مشر سړی دوکان ته راننووت. پر ما چي ئې سترګي ولګېدې، له واره ئې وويل :" دا معصوم خان نه دئ؟" ما په جواب کي ورته وويل :" معصوم يم، خو خان نه يم". سړی مي ځای ته رانه ووست. پوښتنه مي ځني وکړه. راته وېويل چي" عجب! همصنفي هم د چا هېرېږي؟" بيا مي هم ونه پېژاند. وروسته ئې د ښوونځي د وخت بيان راته وکړ. ورو ورو مي ځای ته راووست. دی په ميرويس لېسه کي د څو مياشتو له پاره زما همصنفي وو. بيا کابل ته ولاړ او دارالمعلمين ته شامل سو. نور حال مي ئې نه درلود. ده راته وويل چي د حامد کرزي په وخت کي په کوئټه کي د افغاني قونسلګرۍ مسئول وو. دده په مالي ملاتړ ډاکتر عبدالرؤف رفيقي د سراج الاخبار لومړی ټوک کاپي چاپ کړی دئ. دا ټوک ماته ډاکتر رفيقي راکړی وو او د جنرل قونسل عکس مي پر وقايه کتلی هم وو، خو بيا مي هم له حافظې څخه وتلی وو. تر دې وروسته به زياتره ورځي زما دغه همصنفي الحاج غلام محمد خان بهادر صاحب د صحاف دوکان ته راتئ او زړې خاطرې به مو سره تازه کولې .
 د صحاف صاحب دوکان ته بسم الله خان هم راتئ. ماته ئې ډېر اخلاص او مينه څرګندوله. ډېر قدردان او منوّر ځوان وو. هغه تېر وار چي هم زه کندهار ته تللی وم (٢٠١۵ع)، بسم الله خان زموږ کور ته دوه درې واره زما ليدو ته راغلی وو. ښه د زړه ډک او پر وطن مين شخص دئ. کله چي په کابل کي د ډاکتر اشرف غني حکومت مشورتي لويه جرګه رابللې وه، بسم الله خان د کندهار په استازو کي شامل وو او کابل ته ولاړ. زه دده تر بيرته راتګ ترمخه کاناډا ته راروان سوم .

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ

غلام محمد خان بهادر او محمد معصوم هوتک
۲۰/ اپریل / ۲۰۱۹ ع
عینو مېنه ـ کندهار

د اپرېل پر یوویشتمه د حاجي احمد ولي خان کره مېلمه وم. دی زما اخښی او زما د استاد ارواښاد مدیر صاحب محمد نبي خان منځوی زوی دئ. مېلمستیا ته ئې احمد صمیم صاحب، حاجي اغا شیرین، حاجي نجیب الله او حاجي محمد شفیع هم رابللي وه. له کراچي څخه حاجي عبدالرحمن (د حاجي احمدالله خان الکوزي کشر ورور) هم رابللي ول. شپږویشت کاله وروسته مو سره ولیدل. د کورنیو د جوړ روغ پوښتني مو سره وکړې .
تر مېلمستیا وروسته د پخوا په شان د صحاف دوکان ته ولاړم. د صحاف صاحب له خطي کلکسیون څخه مي څو کتابونه را واخیستل او کورته مي د کتلو له پاره راوړل. په دې کتابو کي یو د ملاقطب اخند کتاب وو.
ملا قطب اخند توخی د کندهار په صاحب الحالو علماوو کي د نامه څښتن تېر سوی دئ. وایي چي د ملا دوست محمد هوتک له تربیت یافته ګانو څخه وو. ملا دوست محمد د سردار کهندل خان د قاضی القضات قاضي غلام محمد وراره وو چي د ملا قطب اخند د روزني وظیفه ورته مشهور ستانه محمد رسول ساکزي مشهور په صوفي صاحب سپارلي وه. ملا قطب اخند د جوشیانو په مسجد کي استېدئ. دا مسجد د هرات دروازې په جنوبي کلاقصیل کي واقع دئ .
د صوفي صاحب د قبر د کندهار د پخوانی فرقي شمالي دروازې ته مخامخ د شاه ولي پر غاړه دئ5 .
د ملا قطب اخند ددغه کتاب نوم ئې (صلوتیه) کښلی دئ او په پیل کي ئې په سره رنګ کښلي دي :" این کتاب مسمی بصلوتیه من تصانیف قطب الاقطاب قطب هذه الزمان میباشد "
شروع ئې داسي ده : " الحمد لله رب العالمین والصلوة واتسلیمات والبرکات علی من هو امام المقربین و علی آله واصحبه و اشبعه الی یوم الدین .
بدانکه چون نماز ستون دین است ازین سبب است که دین عبارت از چهار چیز است اول اعمال، دویم اخلاق ، سیوم "...
پای ئې : " تمت تمام شد هذه الرساله صلوتیه که از تصنیف فضیلت پناه حقیقت آګاه کمالت دستګاه قطب الاقطاب ملا قطب الدین قندهاری در تاریخ یوم دوشنبه ۱۰ شهر ذی القعدة الحرام ۱۳۲۲ بدست خط حقیر فقیر پرتقصیر عبدالقدوس قوم خروتی غفرالله له ولوالدیه برحمتک یا ارحم الراحمین. فقط ."
د ملا قطب اخند نور تالیفات (تحفة الدرویش) او(بدرالشروح) نومېږي او د(صلوتیه) کتاب نوم ئې ما (هوتک) ته نوی دئ. ښایي بل ځای به ئې هم یادونه سوې وي چي زما ذهن ته اوس نه راځي .
ددغه صلوتیه کتاب په سر کي په سره رنګ یو پښتو مناجات سته چي تر بسم الله وروسته کاتب ورته لیکلي دي :" مناجات نیز از فضیلت پناه ملا قطب الدین اخند میباشد بګمان بنده این است". د مناجات مطلع داسي ده :

قـــــناعت راته عـــــطا کړې زما ربه
ورکـه ځـما حرص و هوا کړې ځما ربه

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

دا مناجات د عبدالحمید مومند دئ او د کاتب پر"گومان" باندي د یقین جامه نه برابرېږي. د ملا قطب اخند د پښتو شاعرئ خبره ما د مشرانو استادانو له خولي اورېدلي نه ده .
د خطي کتابو په لړ کي مي یو د کوچنی قطع منظوم کتاب تر نظر تېر کړ. په کتاب کي نصایح، احکام او د تاریخي پېښو بیان په پښتو نظم لیکل سوی دئ چي ناظم ئې عطا محمد نومېږي او د اوسني زابل ولایت د شاوخوا سیمي اوسېدونکی ښکاري. د ځان د نامه یادونه ئې په دې بیتو کي کړې ده :

گرو عطا محمد غریب دئ
په احسان د رب قریب دئ

*****

خـــــوار عطا گرَو په احسان دئ
خلاص به نه شي بار ئې گران دئ

ځیني نظمونه ئې د ناظم د سپین ږیرتابه ښکارندویي کوي . د کتاب پاني ژېړ وشمه او شني دي او د سر او پای خوا ئې کنډو ده. موجود پیل ئې داسي دئ :

کـــه مخالف وي پر هــر څه ته
د امــــــــــام وصیت منه ته

ډېـر بـــدعات دي غـــورېدلي
زماني زمــــــــوږ دي راوړي

یــا افـــراط دئ یا تـفریط دئ
پـــه هر فعل کښي محیط دئ

موجود پای ئي:

هر یو خال ئي نقش د چین دئ
د چین نـــقش ډېــر رنگین دئ

نـقش د چـین... نمایــان دئ
د خدای نقش صد چـندان دئ

د خدای نقش ډېر رنگـین دئ
تر تـــــــمام نقش د چـین دئ

دا مخ د (د خدای نقش ده) رکاب لري او نوره برخه ئې نسته .
د کتاب په منځ کي د ظلم په باب د یوه بیان په ترڅ کي د خواجه محمد خان په نامه د یوه مشر خان د ظلم یادوني لري او په هغو کي د شنکو خان په مشرئ د یوه پاڅون پېښه بیانوي چي ناظم ورسره خپل مخالفت ښیي. د پاڅون یا بغاوت ملاتړیان د کندهار ذاکر شریف حضرات بولي او د ملامتئ گوته ورته نیسي. ناظم پخپل مسجد کي پاڅونوالو ته مشوره ورکوي چي که د میرعالم خان د زوئ افضل خان حمایه تر لاسه کړئ، نو ښایي برئ ومومئ، کنه هسي مو ځانونه مه تباه کوئ. دغه افضل خان د حاجي میرویس نیکه د وراره حاجي انکو نیکه کوسی دئ. پاڅون وال دده مشوره مني او شنکوخان ناوي ته په جرگه ځي خو د افضل خان او زمان خان ملاتړ نه مومي او داسي ښکاري چي د نور اولس همکاري هم ورسره کمزورې وي .په پای کي ناکام له دنیا ځي. د کتاب ناظم ددغه پاڅون پایله داسي بیانوي:

د هلکانـــــــــــو پـادشاهي وه
د خــوب خیـال تـشه ښادي وه

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکي په ځیر و لولئ

زما پـــــند د ده کل هېرشو
شـــــيطانان د ده په ځير شو

آخر پای د دوی هـــــم دا شو
در په در ســــــــره جلا شو

شنکو خان ولاړ، دوی بېځايه
د دنيا له فـــــاني ســـــرايه

نه ئې نوم د ښــــه ميدان شو
نه ثواب د هــــغه جهان شو

د شهادت د خــــون له ميانه
ولاړی دی له دې جـــــهانه

حال ئې خدای وته معلوم دئ
عطا خــوار جهول ظلوم دئ

ما د دې کتاب، د دغي برخي يادونه په دې نيامت وکړه چي ښايي زموږ د تاريخ ليکونکو په درد به وخوري.

نور بيا

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزی ښي پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکي په ځير و لولـئ